

ABD örneği'nde üçüncü yol: Yoksulluğa ve eşitsizliğe yaklaşımı ve yeni sağ ile bir karşılaştırma

Hüseyin Gül

Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Isparta.

Özet

ABD'de Clinton Yönetimi'nce uygulanan üçüncü yol politikalar Keynesçi refah devleti uygulamalarında ve sosyal haklar alanında gerilemelere yol açmıştır. Ancak, bu politikalar çalışma refahı modelinin yerleşmesini ve bireysel sorumluluk vurgusunun artmasını sağlamıştır. Bu çerçevede, üçüncü yol yaklaşımında, çalışabilir yoksulların insan sermayelerini arttıracak ve genel olarak kişileri 'yapabilir kılacak' bir devlet anlayışı ortaya konmuştur. Ayrıca, toplumsal adalet yerine hakkaniyet; gelir eşitliği ve minimum gelir güvencesi yerine fırsat eşitliği; ve gelirin yeniden dağıtımını yerine de fırsatların yeniden dağıtımını savunulmuştur. Bu makalede, üçüncü yol yaklaşımın özellikleri ortaya konulduktan sonra, ABD örneğinde Clinton Yönetimi'nce yoksulluk ve eşitsizlikle ilgili olarak uygulanan üçüncü yol politikalar gözden geçirilmektedir. Ayrıca, bu iki temel alanda üçüncü yol uygulamaların sonuçları tartışılmakta ve yeni sağ uygulamalarla bir karşılaştırması yapılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Üçüncü yol, yeni sağ, refah devleti, çalışma refahı, yoksulluk, eşitsizlik.

1. Giriş

Herkese iş (tam istihdam) ya da temel bir gelir garantisi çerçevesinde sosyal koruma ve asgari bir yaşam standardı sağlama

* Bu çalışma 16-18 Ekim 2003 tarihleri arasında Sivas'ta Cumhuriyet Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi ve Sosyoloji Derneği'nce düzenlenen IV. Ulusal Sosyoloji Kongresi'nde sunulan "Üçüncü Yolun Eşitsizliğe, Yoksulluğa ve Sorumluluklara Bakışı: ABD Örneği" başlıklı bildirinin, eleştiri ve öneriler doğrultusunda gözden geçirilmiş ve güncellenmiş biçimidir.

ideali üzerine kurulu Keynezci sosyal refah devleti anlayışı, bu ideali gerçekleştirme konusunda 1970'lerde tıkanmıştır. Bunun üzerine, 1980'lerde yeni sağdan gelen karşı atak ve küreselleşmenin de etkisi ile devletin rolüne ilişkin yeni yaklaşımlar gündeme gelmiştir. Üçüncü yol yaklaşım, 1990'larda Kara Avrupası ve Anglo-Sakson ülkeleriyle, Okyanusya ülkelerinde gelişmiş ve uygulanmış önemli yeni yaklaşımlardan biri olmuştur. ABD'de Clinton Yönetimi'nin politikaları, üçüncü yol uygulamaların önemli bir örneğini oluşturmuştur. Üçüncü yol; temelde, özgürlük, hakkaniyet, kişisel sorumluluk, fırsat eşitliği ilkeleri ile insan sermayesini geliştirmeyi hedefleyen "olanaklı ya da yapabilir kılan" devlet anlayışı üzerine kurulmuştur.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), 1960'lardaki hızlı kalkınma döneminden sonraki en yüksek ekonomik refah artışını, Clinton Yönetimi'nin iktidarda olduğu 1990'lı yılların ikinci yarısında yaşamıştır. 1997–1999 yılları arasında dünyada gerçekleşen gelir artışının yüzde 58'ini, ABD kendi başına gerçekleştirmiştir (Hasanoğlu, 2001: 80–81). Aynı dönemde işsizlik çok düşük düzeylere inmiş, ekonomik büyüme hızı ise yükselmiştir. İstihdam edilmiş işgücünün toplam nüfusa oranı 1992'de yüzde 62.5'ten, 2000 yılında yüzde 64.4'e yükselmiş, işsizlik de aynı dönemde yüzde 7.5'tan yüzde 4.0'a inmiştir (U.S. Census Bureau, 2002: 367, Tablo 560). Üçüncü yol politikalar uygulayan Clinton Yönetimi'nden sonra iktidara gelen Bush Yönetimi ise, yeni sağ politikalara geri dönmüştür. Bu dönemde, istihdam edilmiş işgücünün toplam nüfusa oranı düşmüş, 2003'te yüzde 62.3 ve 2005'te de biraz yükselerek yüzde 62.7 olmuştur. İşsizlik de 2003'te önce yüzde 6'ya yükselmiş, daha sonra 2005'te yüzde 5.1'e inmiştir (U.S. Census Bureau, 2007c: 373, Tablo 573).

Clinton Yönetimi döneminde ABD ekonomisinin büyüklüğü 1992 yılında 6,880 milyar dolardan, 2000 yılında 9,817 milyar dolara çıkmıştır. Bu rakamlar, Clinton Yönetimi'nin 8 yıllık döneminde ABD ekonomisinin toplamda yaklaşık yüzde 34, yıllık olarak da ortalama yüzde 4.25 büyüdüğünü göstermektedir (U.S. Census Bureau, 2002: 417, Tablo 631). Ekonomideki büyüme Bush Yönetimi döneminde de devam etmiş, 2005 yılı sonunda ABD ekonomisinin büyüklüğü 12,487 milyar dolara çıkarak, beş yılda toplam yüzde 27'lik bir büyüme göstermiştir (U.S. Census Bureau, 2007d: 429, Tablo 648). Yıllık olarak Bush Yönetimi döneminde büyüme ortalama yüzde 5.4 düzeyinde gerçekleşmiş ve toplumun toplam refah artışı Clinton dönemini de geride bırakmıştır.

Ekonomik büyüme, toplam toplumsal refahın artırılması açısından önemlidir. Ancak, pastanın büyütülmesi toplumsal refah sorununun bir yönünü oluşturmaktadır. Büyüyen pastanın eşit paylaşılıp paylaşılmadığı, yoksulluğun azalıp azalmadığı, alt gelir gruplarının sosyo-ekonomik durumlarının iyileşip iyileşmediği gibi sorular da, toplumsal refah sorununun ikinci önemli yönünü, yani adil ve hakkaniyetli gelir dağılımı boyutunu gündeme getirmektedir. Liberalizme ve faydacı kurama eleştirel bir yaklaşım geliştiren Rawls, toplumun toplam refahının artırılmasından daha önemli ve öncelikli olanın, toplumun en dezavantajlı kesimlerinin refahında gerçekleştirilen artış olduğunu belirtir. (Rawls, 1993: 5, 326) Bu nedenle, gelir eşitsizlikleri ile ekonomik büyümenin en yoksul grupların durumlarına yansımalarının değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle üçüncü yol yaklaşımının temel felsefesi sunulmaktadır. Bu çerçevede, üçüncü yolda özgürlük, eşitlik, fırsat eşitliği, adalet, hakkaniyet ve sorumluluk ilkelerine nasıl anlamlar yüklendiği ile yoksulluk sorununun çözümünde devlete ne tür sorumluluklar öngörüldüğü tartışılmaktadır. Daha sonra, Clinton ve Bush Yönetimleri dönemindeki ekonomik büyüme, gelir paylaşımı ve yoksulluk göstergeleri değerlendirilmektedir. Özellikle 1996 yılında Clinton Yönetimi döneminde gerçekleştirilen refah reformu ve getirdikleri irdelenmektedir. Clinton Yönetimi'nin, refah reformu çerçevesinde getirilen "hakkaniyetli çalışma refahı" (*fair workfare*) anlayışının, izlenen genel istihdam ve ekonomik büyüme politikaları ile birlikte, yoksullukla ve gelir dağılımı eşitsizlikleriyle baş etmede ve dezavantajlılar için fırsatları artırmada ne derece başarılı olduğu çözümlenmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, 2006 yılına kadar izlenen verilere dayanılarak, Bush Yönetimi döneminde uygulanan küreselleşmeci yeni sağ politikalarla da bir karşılaştırması yapılmaktadır.

2. Üçüncü yolda özgürlük, fırsat eşitliği ve hakkaniyet

Özgürlük, üçüncü yol politika önerilerine yön veren en temel ilke olarak kabul görmektedir. Bu ilke, üçüncü yolun diğer temel ilkelerinden olan "herkes için fırsatların eşitlenmesi" ilkesinden de önde gelir. Ancak, artık Batı ülkelerinde özgürlüğün temel bir sorun olmaktan çıktığı ve "herkes için fırsatların eşitlenmesi" ilkesinin öncelik kazandığı; dolayısıyla, artık temel sorunun fırsat eşitliğinin sağlanması ve temel fırsatların (*basic opportunities*) garantilenmesinin olduğu savunulur (Gutmann ve Thompson, 1996: 272–273). Temel

fırsatların garantilenmesinin ve fırsat eşitliğinin sağlanmasının da en önemli yolu olarak, toplumdaki en dezavantajlı ve düşük gelirli grupların temel gereksinimlerinin karşılanması ve toplumsal ve ekonomik yaşamdan dışlanmalarının engellenmesi görülür.

Üçüncü yol yaklaşımın diğer önemli bir özelliği de, toplumsal adalet ilkesi yerine hakkaniyet ilkesini benimsemesidir. Hakkaniyet ilkesi, insan sermayesini inşa yoluyla fırsat eşitliğini ve negatif özgürlüklerden etkin ve adilce yaralanmayı sağlamaya olan bağlılık olarak anlaşılmaktadır. Ancak, toplumsal adalet ilkesinde olduğu gibi, sonuçların ya da gelirin eşitliğini öngören bir anlam içermemektedir. Hakkaniyet ilkesi, aşırı eşitsizlikleri kabul edilemez görür ve serbest piyasada oluşabilen adaletsizliklerle kamusal mücadeleyi içerir. Fırsat eşitliği ilkesi ile birlikte uygulandığında, yoksullara ve dezavantajlı gruplara sağlanan kamusal olanakları artıracak ve onların özgürlüklerine katkıda bulunacak savunulur.

Sosyalist yaklaşımın mutlak eşitlik anlayışını ya da sonuçların eşitliğinin garantilenmesi düşüncesini ve herkese arzu ettikleri en iyi fırsatların ve özgürlüklerin sunulması idealini gerçekleştirilemez bulan üçüncü yol, fırsat eşitliği ve fırsat eşitliğinden herkesin hakkaniyetli bir şekilde yararlanması ilkelerini savunur. Sosyalist ideali gerçekleştirme çabası, hem ekonomi üzerinde çok büyük bir yük yaratacağı, hem de ekonominin etkinliğini azaltacağı için reddedilir. Bunun en temel nedeni, devletin bu amaçları gerçekleştirebilmesi için ekonomik sisteme ve kişilerin yaşamlarına karışımının artmasının kaçınılmazlığıdır. Dolayısıyla, her ne pahasına olursa olsun mutlak eşitlik ve toplumsal adaletin sağlanacağı anlayışı, öncelikle kişisel özgürlüklere, ama uzun dönemde de sosyal ve ekonomik haklara zarar verebileceği için kabul edilemezdir (Giddens, 2000: 85).

Mutlak eşitliğin ya da sonuçların eşitliğinin sağlanması, zenginliğin ya da gelirin eşit dağıtılması, gereksinim içindeki grupların devletten minimum bir yaşam standardını garanti edecek temel bir geliri çalışmaksızın talep etmesi dönemi artık son bulmuştur (Gilbert, 1995: 154). Üçüncü yol yaklaşımda, mutlak eşitlik reddedilmekte ve eşitsizlikler bir ölçüye kadar hoş görülmektedir. Kişilerin çalışma azimleri, tecrübeleri, yetenekleri ve eğitimleri gibi nedenlerle farklı gelir ve yaşam standartlarına sahip olması, belirli sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla kabul edilmektedir (Sandel, 1988: 115). Fırsat eşitliğinin sağlanmasının gereği vurgulanırken, bunun için hem bireylerin hem de devletin gerekli sorumlulukları üstlenmelerinin önemine dikkat çekilmektedir.

3. Üçüncü yolun yoksulluğa ve kişisel sorumluluğa bakışı ve karşılıklılık ilkesi

Üçüncü yol, yoksulluk yaklaşımını ve yoksullukla mücadelenin gereği konusundaki savunularını, yeni sağın yoksulluğa bakışının eleştirisi üzerine kurmaktadır. Bu yaklaşım, 1996 yılında Amerikan Kongresi'nden geçen Clinton Yönetimi'nin refah reformu yasasının tartışılması aşamasında açıkça görülmüştür. Cumhuriyetçilerle Demokratlar arasında çok sıkı pazarlıklar ve tartışmalar olmuş, Clinton'un danışmanlığını yapan bazı demokratlar, yani sağa fazla pirim verildiği gerekçesiyle istifa etmişlerdir (Cammisa, 1998).

Yeni sağ yaklaşımında, Keynezci refah devletinin cömertçe ve şartsız olarak, özellikle çalışabilir durumda olup da çalışmayan yoksullara sosyal yardım sağlanmasının tembelliği özendirerek, bir tür yoksulluk kültürüne yol açtığı savunulur (Friedman ve Friedman, 1980; Mead, 1986 ve 1998; Murray, 1982, 1984 ve 1998; Gül ve Sallan Gül, 2007). Yeni sağ tezlere göre, serbest piyasa, yoksulluk yardımı alanlara iş yaratarak yoksulluğu çözecek olan en önemli araçtır. Yoksullara parasal yardım yapmak ya da onları pahalı mesleki eğitim programlarıyla eğitmek yarar sağlamayacaktır (Hayward, 1998, 6–10). Doğrudan yoksulluk yardımı ya da mesleki eğitim yerine, iş yerlerinin yoksullara iş vermelerini sağlamak için işgücü maliyetlerini düşürücü önlemler geliştirmenin (yoksulluk yardımı alanların istihdamına sosyal güvenlik primi ödemelerinde indirim ya da muafiyet sağlanması gibi) yoksullara daha iyi hizmet vereceği savunulur (Masgrave, 1991: 2, 5, 9–10; Kaus, 1995: 127–128; Mead, 1992: 166, 178–179). Kısacası, yeni sağ yaklaşımında yoksulların sorunlarının çözümünde devletin rol almasına kaşı çıkılarak, serbest piyasanın bu sorunu kendi dinamikleri içinde çözmesi gerektiği savunulur. Öncelikli sorumluluk bireydedir ve birey piyasada kendi başının çaresine bakmalıdır. Eğer bakamıyorsa da yardım için öncelikle ailesine, akrabalarına, gönüllü ve dinsel yardım kuruluşlarına başvurmalıdır. Devlete düşen, sadece özel sektöre teşvik sağlamayı öngören çok sınırlı bir sorumluluktur.

Üçüncü yol, ilke olarak yoksulların kendi yoksullukları için sorumlu tutulmalarına karşı çıkararak, yeni sağ düşünürlerce yaygın olarak benimsenen yoksulluk kültürü tezlerini reddeder. Yoksulluk, temelde iş piyasasında yaşanan dönüşümler ve ortaya çıkan mekansal ve sosyal ayrılmışlıklar, iyi ücretli işlerle yoksulların birbirinden uzaklaşmasının ve işsizliğin yaygınlaşmasının sonucu ortaya çıkan bir olgu olarak görülür (Gottschalk ve Joyce, 1996; Wilson, 1996 ve

1987; Castells, 1989). Hem çocuklara bakmak, hem evle ilgilenmek, hem de çalışmak zorunda olmak ve çoğunlukla iyi işlerde çalışmaya yetecek bir eğitime ve tecrübeye sahip olmamak, kadının aile reisi olduğu tek ebeveynli ailelerde yoksulluğun çok yaygın olmasını beraberinde getirmektedir. Ancak, bu durum ya da süreç yoksul kadının ya da ailelerin kontrolünde değildir. Onların bireysel olarak başa çıkabilecekleri bir durum da değildir. Tam aksine, insani ve ekonomik kaynak eksiklikleri ile siyasi güç yetersizlikleri, onların bu süreci etkileyebilmelerini neredeyse olanaksız kılmaktadır.

Dolayısıyla, üçüncü yol yaklaşımında, yoksulların çalışmalarını engelleyen kreş eksikliği, insan sermayesi yetersizliği, piyasada yeterli sayıda iyi ücretli ve güvenceli iş olmaması, işverenle iş arayanlar arasındaki iletişimsizlik gibi sorunları çözme sorumluluğunun devlete düştüğü savunulur. Örneğin, tek ebeveynli yoksul aile reislerinin işgücü piyasasına donanımlı olarak katılabilmeleri için, piyasada fırsat eşitliğini artırıcı, insan sermayesini güçlendirici ve istihdam yaratıcı politikalar geliştirilmesi önerilir. Ayrıca, bu politikaların, yoksul kişi kendi kendine yeterli olana dek ona destek verecek sosyal yardım programlarıyla da desteklenmesi savunulur (Giddens, 2000: 13; Gutmann ve Thompson, 1996: 322; Ellwood, 1988: 183, 236–237). Yoksulluk yardımlarına bağımlılığı en aza indirebilecek ve piyasada çalışmak isteyenlere fırsat eşitliğini, gerekli donanımı ve olanakları sağlayabilecek “hakkaniyetli bir çalışma refahı” anlayışı temelli bu politika ve programların, makro ekonomik büyümeyi artıran ve işsizliği azaltan politikalarla da desteklenmesi önerilir (Midgley, 1999: 16; Giddens, 1998: 65, 100–103, 112–113, 122; Gutmann ve Thomson, 1996: 293–294; Gilbert, 1995: 65, 171; Becker, 1980: 39–43). Bu tür politikaların ülkenin küresel rekabet gücüne katkı yapacağı belirtilir.

Ancak, üçüncü yol yaklaşım, yeni sağın hak eden-hak etmeyen yoksul ayrımını belirli ölçüde kabul etmiş görünmektedir. Belirli bir hastalığı, sakatlığı vb. olmayan ve çalışabilecek durumda olan yoksullardan, karşılıklılık (*reciprocity*) ilkesi gereği, çalışma, çalışma yaşamına hazırlanma, iş arama ve aile sorumlulukları konularında kendi üstüne düşeni yapmaları ve kişisel sorumluluk sahibi olmaları beklenmektedir. Bu yaklaşım, sosyal devletin temel bir yaşam standardına katkıda bulunma sorumluluğu ile yoksulun sağlanan olanakları iyi değerlendirme sorumluluğu arasında, yani Keynezciler sosyal devletin refah hakkı ilkesi ile kişisel sorumluluk ilkesi arasında, bir denge arayışının ürünüdür (Giddens, 2000 ve 1998: 65; Gilbert, 1995: 65, 155). Çalışma ve aile yaşamında sorumluluk alınması,

yoksulluk yardımlarından ve diğer destekleyici kreş, sağlık, beslenme vs. yardımlarından yararlanabilmenin bir koşulu olarak görülmektedir. Böyle bir koşulun, yoksullara adaletsizce davranma anlamı taşımayacağı düşünülmektedir. Ancak, bunun için, devletin kendine düşen sorumlulukları (güvenceli iş yaratmak, kreş ve sağlık yardımı gibi piyasada çalışabilmek için gerekli sosyal yardımları sağlamak gibi) öncelikle yerine getirmesi gereklidir (Giddens, 1998: 101–103; Gutmann ve Thompson, 1996: 35, 273–277, 292–293; Becker, 1980: 39–43). Kamusal yardımlar karşılığı kendilerinden beklenen sorumlulukları yerine getirmeleri halinde (*karşılıklılık - reciprocity ilkesi*), yoksulların da başarılı ve kendi kendine yeterli bir yaşam kurabilecekleri varsayılır.

4. Üçüncü yola göre yoksullukla mücadelede devletin rolü

1980'lerden günümüze, yetki ve sorumlulukların merkezden yerele ve piyasaya aktarılması yönündeki desentralizasyon (adem-i merkezileşme ya da yerel özeksizleştirim) akımıyla, refah devletinin küçültülmesi yönündeki eğilimlerin çok güçlü olduğu bir dönem söz konusudur (Sallan Gül, 2006; Gül ve Özgür, 2004; Aktel, 2003: 34–38; Gül, 1998). Bu dönemde, yoksullukla mücadele konusundaki vurgunun ekonomik büyüme, iş yaratma, işgücü piyasasının gereksinimlerine daha fazla önem verme, refah devletine bağımlılığı azaltma, kamu sektörü bütçe açıkları, bölgesel ekonomik kalkınma, yerel yönetimlerde ve gönüllü kuruluşlarda yoksullukla mücadelede daha fazla görev alma yönünde eğilimler ile yoksulluk programlarından yararlananların özellikleri gibi konulara kaydığı gözlenmektedir (Nathan ve Gais, 1999: 10–12; Handler ve Hasenfeld, 1997: 62; Rein, 1974: xi).

Üçüncü yol, sosyal devletin ortadan kaldırılmasına karşıdır. Ancak, eski refah devletinin aşırı karışımçı ve büyük bürokrasisini, bazı malları tekelci bir biçimde piyasada üretmesini ve özellikle yoksulluk programları ile yoksullara kendi yaşamı konusunda sorumluluk almadan karşılıksız gelir sağlanmasını eleştirmektedir. Eski refah devleti modeli yerine; yoksullardan da yaşamları konusunda sorumluluk almalarını bekleyen, yoksullara ve diğer dezavantajlı gruplara fırsat eşitliği sağlanması sorumluluğunu üstlenen, yoksulları ve piyasanın dışladığı diğer kesimleri de kapsayan ve insan sermayesine yatırımı öne çıkaran bir “yapılabilir kılan” ya da “olanaklı kılan” devlet (*enabling state*) modeli ile “içeren bir toplum” (*inclusive society*) modeli önermektedir. “Yapılabilir” ya da “olanaklı

kılan” devletin, negatif özgürlüklerden ve ekonomik refahtan toplumun daha geniş kesimlerinin, daha etkin ve yeterli bir şekilde yararlanmalarını sağlama sorumluluğu devam etmektedir. Yapabilir kılan devlet, özgürlükleri hukuken garantilemekle yetinmeyecek ve özgürlüklerin uygulamada da herkesçe hakkaniyetli düzeyde etkin ve anlamlı düzeyde kullanılabilmesini olanaklı kılacaktır (Gilbert 1995: 64–5, 78). Örneğin, böyle bir devlet, yoksul ve çocuklu kadınların gerçekten özgürlüklerinden hakkaniyetli düzeyde yararlanabilmeleri için, ekonomik özgürlüklerini kazanmalarına yardımcı olurken, sağlık, kreş, ulaşım, insan sermayesini geliştirme, beslenme, barınma gibi konularda da yardımcı olma sorumluluğunu üstlenecektir.

Ancak, üçüncü yol yaklaşımında, temel bir geliri garanti eden eski refah devleti anlayışı gibi, zorunlu çalışmayı ilke edinmiş bir çalışma refahı anlayışını da reddedilir. Makro ekonomik politikalarla bütünleştirilerek ve karşılıklı sorumluluk ve temel fırsat eşitliği ilkelerini gözeterek hazırlanacak hakkaniyetli bir çalışma refahı ve insan sermayesi yatırımı politikasının, yoksulluğun azaltılıp ekonomik güvencenin sağlanmasını olanaklı kılacağı savunulur. Üçüncü yol yaklaşıma göre, bu çerçevede formüle edilecek yeni refah devleti, hem neoliberal saldırıyla, hem de küreselleşmenin getirdiği tehditlerle başa çıkabilecektir. Örneğin, devletlerin, ülke ekonomisinin uluslararası alanda rekabet gücünü olumsuz etkileyebilecek ulusal politikalar uygulayamaması gibi, ulus devletin geleceği konusunda ortaya çıkardığı sıkıntılara bir yanıt getirilmesine yardımcı olacağı ileri sürülür (Giddens, 2000).

Kısacası, genel ekonomik büyümeyi sağlamak, ekonominin iş yaratma potansiyelini artırmak, çalışanların ya da çalışmak isteyenlerin çalışma yaşamına katılmalarına ya da çalışma yaşamında kalmalarına yardım edecek ve serbest piyasada başarılı olma olasılıklarını artıracak olanakları sunmak, yapabilir kılan devletin başlıca sorumlulukları olarak görülür. Devletin bu sorumluluklarını yerine getirmesini ve fırsatların yeniden dağıtımını sağlayan genel, teknik ve mesleki eğitim ve yetenek geliştirme stratejisi, yapabilir kılan devletin en önemli aracı olarak görülür (Giddens, 1998: 103, 109). Diğer bir deyişle, devlet artık karşılıksız gelir garantisi sağlayan bir refah devleti olarak değil, “insan sermayesine yatırım yaparak” bireyleri olanaklı ya da yapabilir kılan devlet olarak hareket edecektir. Üçüncü yol yaklaşımında, fırsat eşitliği ve adalet, eski refah devleti anlayışında olduğu gibi geliri ve serveti yeniden dağıtarak sağlanmayacaktır. Bunun yerine, hakkaniyetli olmayan aşırı eşitsizliklerin oluşumuna izin verilmeyecektir. Fırsatlar insan

sermayesine yatırım, ekonomik büyüme, nitelikli istihdam yaratma, dışlanma ve ayrımcılıklarla mücadele ve sosyal yardım politikaları aracılığıyla yeniden dağıtılacaktır. Dezavantajlı konumdakilerin temel fırsatlardan daha etkin ve adil yararlanmaları sağlanacaktır (Midgley, 1999: 16; Giddens, 1998: 107; Gilbert, 1995: 153–154; Dobelstein, 1990: 119). “İnsan sermayesine yatırım”, sosyal yardım politikaları ve serbest piyasada fırsat eşitliğini sağlamayı, dışlanmayı ve ayrımcılığı önlemeyi amaçlayan politikalar, dezavantajlı grupların genel toplumla bütünleşmesine ve ekonomik hayata katılmasına olanak sağlayarak, hakkaniyetli ve içeren bir toplum yaratma amacına da katkı sağlamış olacaktır.

5. 1996 Refah reformu ve üçüncü yol uygulamalar

Ekonomik büyüme sorunu ve işsizlikle mücadele kadar, yoksulluk sorunu ve yoksullukla mücadele de Amerikan siyasa yapıcılarının ve siyasa bilimcilerinin, 1930’lardan günümüze üzerinde önemle durdukları bir sorun olagelmıştır. Yoksullukla mücadelede öne çıkan en önemli grup, hane reislerinin çok büyük bir çoğunluğunu kadınların oluşturduğu tek ebeveynli çocuklu ailelerdir. Bu gruba giren çocuk ve ebeveynlerine yönelik programlar, eyaletlerce 20. Yüzyılın başından itibaren geliştirilmeye başlanılmıştır. Federal hükümeti ise, 1929 büyük ekonomik bunalımının ortaya çıkardığı toplumsal sorunları azaltmak için, bağımlı çocuğu olan yoksul ailelere yönelik bir program (*Aid to Dependent Children-ADC*) geliştirmiştir (Karger ve Stoesz, 1998: 378; Rein, 1974: 10). “ADC” programının ismi 1962’de “Bağımlı Çocuk Sahibi Ailelere Yardım” (*Aid to Families with Dependent Children-AFDC*) olarak değiştirilmiş ve program bu adla 1996’ya kadar devam etmiştir.

Üçüncü yolcu Clinton Yönetimi’nin, yeni sağ yaklaşımın ağır bastığı bir Kongre ile anlaşarak gerçekleştirdiği 1996 refah reformu, “Kişisel Sorumluluk ve Çalışma Fırsatı Uzlaşısı Yasası” (*the Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act-PRWORA*) adıyla uygulamaya konulmuştur. Sosyal refah devletinden çalışma refahına (*workfare*) doğru yaşanan dönüşümün en çarpıcı örneklerinden birini oluşturan bu yasa ile “AFDC” programına son verilmiş ve yerine yoksul ailelere geçici yardımı öngören “Gereksinim İçindeki Ailelere Yardım” (*Temporary Aid to Needy Families-TANF*) programı getirilmiştir. Bu program, özellikle 1980’li yılların başından bu yana refah yardımı alanların işgücü piyasasına kazandırılmasına yönelik küçük ölçekli pilot uygulamaların bir ürünü olmuştur (U.S.

Government Accounting Office, 1999; Hagen, 1998; Lurie, 1997: 73–87).

Yeni program, temel bir yaşam standardını talep etme hakkını herkese garanti eden sosyal refah devletinden, yoksullara yardım karşılığı çalışma zorunluluğu getiren “*çalışma refahı*” anlayışına geçişin en önemli ayağını temsil etmiştir. Daha somut olarak dile getirmek gerekirse, yasa, yoksulluk yardımından yararlanmayı çocuklu tek ebeveynli aileler için bir hak olmaktan çıkarmış, ancak çalışmaya başlamak, genel, mesleki ya da teknik bir eğitim programına kaydolmak ya da aktif olarak iş aramak şartıyla, en fazla beş yıl süre ile yararlanılabildiğini hükme bağlamıştır. Yani, artık herhangi bir sakatlığı ya da sürekli hastalığı olmayan yoksulların, çalışmaksızın ya da çalışma yaşamına hazırlanmaksızın yoksulluk programından ve buna bağlı diğer sosyal yardımlardan sürekli bir hak olarak yararlanabilme olanağı ortadan kalkmaktadır (U.S. General Accounting Office, 1999). Ayrıca, Keynezci sosyal refah devleti döneminde hak eden yoksul olan çalışma yaşındaki çocuklu annelerin de artık çalışmadan sosyal yardım almaları olanağı ortadan kaldırılmıştır. Ancak, yoksulluk yardımı alanlar çok farklı özelliklere sahiptirler ve bunlar içerisinde çalışmayacak durumda olan yaşlı, özürsüz, kronik hasta, çok çocuklu kalabalık aileler gibi gruplar bulunmaktadır. Bu nedenle, 2000 yılında iktidara gelen Bush Yönetimi döneminde yardım alanların sayısı önemli ölçülerde azalınca, bu tür gruplara yardım yapılmaya devam edilmesi kararı alınmıştır.

6. 1996 Reformu ve eyalet uygulamaları

1996 refah reformu çerçevesinde, “TANF” programının yürütülmesi de tamamen eyaletlere devredilerek, eyaletlere, yapacakları katkı oranında federal yardım verilmesi öngörülmüştür. Ancak, eyaletlerin geliştirecekleri çalışma refahı programlarının, yoksulluk yardımı alanlara katı çalışma yükümlülükleri getirmesi ve her yıl yoksulluk programından yararlananların belirli bir oranını işgücü piyasasına kazandıracak önlemler içermesi zorunlulukları getirilmiştir. Eyaletlerin geliştirecekleri TANF programlarının dört temel amacı gerçekleştirilmeleri öngörülmüştür: (1) Yoksul tek ebeveynli ailelere yardım yaparak bu ailelerin çocuklarının bakımına katkı sağlamak; (2) yoksulluk yardımlarına bağımlılığı sona erdirerek, çalışabilir yoksulların işgücü piyasasına, iş ya da evlilik yaşamına hazırlanması; (3) 18 yaş altı kızların hamile kalmalarının önlenmesi; ve (4) iki ebeveynli aile tipinin desteklenmesi ve korunması. Bu

özellikleriyle de 1996 refah reformu yasası aslında, üçüncü yol söyleminin ötesinde ve ona aykırı da düşen bir biçimde devlete, ahlaki alanlarda düzenleme de içeren, muhafazakar ve otoriter nitelikli sorumluluklar yüklemektedir.

1996 reform yasasında öngörülen amaçların gerçekleştirilmesinde uygulama eyaletlere bırakılmıştır. İki yıl içinde, eyaletlerin tümü bu amaçlar doğrultusunda yoksulların serbest piyasada çalışma yaşamına kazandırılmasını amaçlayan programlarını geliştirmişlerdir. Zorunlu olarak çalışmaya başlamadan önce, refah yardımı alanlara insan sermayelerini geliştirmeleri için tanınan süre açısından eyalet çalışma programlarının bir sınıflaması yapıldığında, 20 eyaletin yoksullardan hemen işgücü piyasasına girerek çalışmalarını öngören zorunlu çalışma programları geliştirdiği görülmüştür. 6 eyalet, yoksullara işgücü piyasasına girerek çalışmadan önce insan sermayelerini geliştirmeleri için 2 ile 6 ay arasında bir süre tanıyan; 24 eyalet ise çalışma yaşamı öncesi insan sermayesine yatırım için 18 aylık bir süre tanıyan programlar geliştirmişlerdir (Gül, 2000). Yani, yoksulların en fazla 1,5 yıllık bir mesleki eğitim ve iş arama sürecinden sonra, devletin sosyal desteği ile çalışma yaşamına kazandırılmaları amaçlanmıştır.

1996 refah reformu yasası, eyaletlerin kendi olanakları ile programlarını sürdürmelerine engel bir hüküm içermemekle beraber, beş yıldan sonra eyaletlerin, federal yardım almadan, tamamen kendi olanaklarıyla bu programları sürdürmelerini öngörmüştür. Vermont, gerekirse kendi eyalet kaynaklarıyla programı devam ettireceğini açıklayan ilk eyalet olmuştur. Ayrıca, New York eyaletinin anayasası, eyalet hükümetini yoksullara yardım yapmakla yükümlü kılmaktadır.¹ Eyaletler genel olarak, beş yıllık geçiş süresi sonrasında, kendi olanaklarıyla programlarını devam ettirmeyi tercih etseler de, 1996 refah reformu yasası ile ortaya çıkan tablo, 1930'lardan sonra yerleşen Keynesçi sosyal refah devletinin sona ermesi ve 1930'lar öncesindeki dağınık, eşitsiz ve nesnel standartlardan yoksun bir yoksulluk yardımı sistemine geri dönülmesi anlamı taşımaktadır. Ancak, 2000 yılında iktidara gelen ve yeni sağ politikaları benimseyen Bush Yönetimi, 1996 refah reformu yasasında öngörülen beş yıl sınırına rağmen,

¹ Ancak, Nelson A. Rockefeller Hükümet Enstitüsü (Nelson A. Rockefeller Institute of Government) tarafından yürütülen 1996 Federal refah reformu yasasının eyaletlerde nasıl uygulandığına ilişkin yapılan bir alan araştırması çerçevesinde, 1999 yılı bahar ayında New York Albany'deki merkez refah yardımı ofisine yaptığımız bir gezide, ofisin müdürü, yoksulluk yardımı alanlar arasında çalışma yaşamına girme konusunda isteksizliğe yol açmamak için New York Eyalet Anayasası'nın, "eyaleti yoksullara yardımla yükümlü kılan" bu hükmünden bahsedilmediğini dile getirmişti.

yoksul ailelerin değişik ihtiyaçlarını gidermeye dönük olarak parçalı programlar aracılığıyla sosyal harcamalara devam etmiştir.

7. Clinton Yönetimi'nin üçüncü yol politikalarının bir değerlendirmesi ve Bush Yönetimi Dönemi ile karşılaştırması

Aşağıda, Tablo 1'de sütun 2 ve 3'te görüldüğü gibi, tek ebeveynli kadın hane reisli yoksul ailelere yönelik AFDC ve 1996 sonrasında TANF programlarından yararlananların toplam sayısı ve yardım alanların toplam nüfusa oranı, Clinton Yönetimi'nin iktidara geldiği 1992'den sonraki ilk iki yılda artmıştır. Ancak, sayılar 1994'ten sonra azalma eğilimine girmiştir. AFDC-TANF programından yararlananların toplam sayısındaki azalmanın boyutu oldukça büyüktür. Bu büyüklük 1996 yılından 2000 yılına kadar olan 5 yıllık sürede yüzde 150'lere yaklaşmıştır. Bu düşüş eğilimi Bush Yönetimi döneminde de devam etmiştir ama düşüş hızı azalmıştır. Yine Tablo 1 sütun 4'den anlaşılacağı gibi, kadın hane reisli tek ebeveynli aileler arasında yoksulluk oranının 1992'den sonra istikrarlı bir düşüş eğilimine girdiği görülmektedir. Tablo 1'de sütun 5 ve 6'da görüldüğü gibi, aynı düşüş eğilimi genel yoksulluk oranlarında ve genel olarak aileler arasındaki yoksulluk oranlarında da gözlenmektedir. Bu düşüşte, ABD ekonomisinde 1990'ların başında yaşanan krizden çıkışın etkisi büyük olmuştur.

Yoksullukla mücadele konusunda Amerikan üçüncü yolunun performansı, 2000 yılında iktidara gelen yeni sağ felsefeyi benimseyen ve uygulayan G. W. Bush Yönetimi'nin elde ettiği sonuçlarla karşılaştırılarak değerlendirildiğinde, yoksulların durumlarının devletin daha az sorumluluk üstlendiği dönemlerde daha da kötüleştiği ortaya çıkmaktadır. Clinton Yönetimi döneminde yoksulluk hem genel olarak, hem aileler arasında, hem de tek ebeveynli ve kadın hane reisli aileler arasında azalmıştır. Yoksulluk yardımlarından en fazla yararlanan grup olan kadın hane reisli yoksul aileler arasında yoksulluk oranları, 1992 yılından 2000 yılına, yüzde 40'a varan oranda azalarak yüzde 35.4'ten yüzde 25.4'e düşmüştür. Genel olarak aileler içinde yoksulluk oranı da 1992 yılında yüzde 11.9 iken, 2000 yılında yüzde 8.7'ye düşerek, yüzde 27 azalmıştır. Bush Yönetimi döneminde ise tekrar tersine dönen bir eğilimle, kadın hane reisli yoksul aileler arasında yoksulluk oranları, 2000 yılında yüzde 25.4'ten 2006 yılında yüzde 28.3'e yükselmiştir. Genel olarak aileler arasındaki yoksulluk da aynı dönemde yüzde 8.7'den 9.8'e çıkmıştır.

Tablo 1
Amerika Birleşik Devletleri'nde Yoksulluk

Yıl	AFDC-TANF Yardımı Alanların Toplam Sayısı ²	AFDC-TANF Yardımı Alanların Toplam Nüfusa Oranı ³	Kadın Hanereisli Yoksul Aile Oranı ⁴	Genel Yoksul Aile Oranı ⁵	Tüm Yoksulların Toplam Nüfusa Oranı ⁶	Aşırı Yoksulların ⁷ Toplam Nüfusa Oranı
1980	10.6 Milyon	%4.7	%32.7	%10.3	%13.0	-
1985	10.8 Milyon	%4.5	%34.0	%11.4	%13.6	-
1990	11.5 Milyon	%4.6	%33.4	%10.7	%13.5	-
1992	13.6 Milyon	%5.3	%35.4	%11.9	%14.8	-
1994	14.2 Milyon	%5.5	%34.6	%11.6	%14.5	%5.9
1996	12.6 Milyon	%4.8	%32.6	%11.0	%13.7	%5.4
2000	5.8 Milyon	%2.1	%25.4	%8.7	%11.3	%4.4
2001	5.3 Milyon	%2.0	%26.4	%9.2	%11.7	%4.8
2002	5.15 Milyon	%1.8	%26.5	%9.6	%12.1	%4.9
2003	4.97 Milyon	%1.7	%28	%10.0	%12.5	%5.3
2004	4.78 Milyon	%1.6	%28.3	%10.2	%12.7	%5.4
2005	4.55 Milyon	%1.5	%28.7	%9.9	%12.6	%5.4
2006	4.23 Milyon	%1.4	%28.3	%9.8	%12.3	%5.2

Benzer olarak, Clinton Yönetimi döneminde yüzde 14.8'den yüzde 11.3' gerileyen genel yoksulluk oranı, Bush Yönetimi döneminde 11.3'den yüzde 12.7'ye yükselmiştir (tablo 1, sütun 6). Aşırı yoksul grupların durumu da benzerdir. Clinton döneminde durumları iyileşen aşırı yoksul grupların oranı yüzde 6'lardan 2000 yılında yüzde 4.4'e gerilerken, Bush döneminde aşırı yoksul grubun genel nüfus içindeki oranı artmış ve 2006 yılında yüzde 5.2 olmuştur.

² Sayılar yıllık ortalamaları yansıtmaktadır. Sayıların ve oranların 2001 ve öncesine ait olanları U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families (2003)'den, 2002 ve sonrasına ait olanları ise U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families, Office of Family Assistance (2007)'den alınmıştır.

³ Tablo 1, kolon 1'de verilen AFDC-TANF yardımı alanların toplam sayısının U.S. Census Bureau'nun nüfus verilerine oranlaması ile bulunmuştur.

⁴ U.S. Census Bureau, 2007a.

⁵ U.S. Census Bureau, 2007a.

⁶ U.S. Census Bureau, 2007b.

⁷ Veriler U.S. Census Bureau'dan(2007e) alınmıştır. Aşırı yoksul kavramı, İngilizce "severely poor" ya da "extremely poor" kavramının yerine kullanılmakta ve hanehalkı geliri yoksulluk sınırı olarak kabul edilen gelirin yarısı ya da daha azı olan mutlak yoksulluk içindeki grubu ifade etmektedir.

Yoksulluk oranlarındaki bu eğilimlerin ne anlama geldiğini daha iyi çözümleyebilmek için, daha detaylı bir çözümleme gereklidir. İlk olarak, AFDC-TANF yardımı alan aileler arasındaki yoksullukta gözlenen azalma, bu yardımı alanların sayılarındaki azalmaya göre çok daha düşüktür. Yani, tek ebeveynli ve kadın hane reisli ailelerin yaşadığı yoksullukta gözlenen sınırlı bir düşüşe karşın, bu grup için yoksulluk oranı halen yüzde 28 düzeyindedir (Tablo 1, sütun 4) ve yaygın bir sorun olarak devam etmektedir. Clinton Yönetimi'nce yaşama geçirilen 1996 refah devleti reformunun getirdiği çalışma refahı yaklaşımının bir ürünü olarak, 6 milyondan fazla yoksulun (Tablo 1, sütun 2) piyasaya devredilerek devletten yardım alanların sayısının önemli ölçüde azaltıldığı görülmektedir. Ancak, 1996 refah reformu ile piyasada çalışarak yaşamlarını kazanmaları istenen yoksullar arasında gözlenen yoksulluk sorunu çözülememiş ve yoksulların içinde buldukların koşullarda beklenen iyileşme sağlanamamıştır. Ayrıca, sınırlı sayıda da olsa, yoksulluktan kurtulan kişilerin ve ailelerinin kendi kendine yeten bir yaşam kurup kuramadıkları, güvenceli ve sürekli bir işe sahip olup olmadıkları, insanca bir yaşam standardına ulaşıp ulaşamadıkları gibi konularda ciddi soru işaretleri bulunmaktadır.

İkinci olarak, yoksulluğun azaltılmasındaki genel olarak başarılı sonuçların, sadece 1996 refah devleti reformunun, sosyal refah devleti anlayışından çalışma refahı anlayışına geçişin bir ürünü olduğu söylenemez. Clinton Yönetimi'nin, genel olarak ekonomik büyümeyi sağlama ve işsizliği azaltmadaki başarısının da, yoksullara piyasada iş ya da daha iyi işler bularak çalışma ve yoksulluktan kurtulabilme olanağı sağladığı dikkate değer bir öğedir.

Üçüncü olarak, yoksullukla ve ekonomik büyüme ile ilgili bu eğilimlerin, gelir dağılımına ilişkin göstergelerle karşılaştırmalı olarak ele alınması daha sağlıklı bir değerlendirme olanağı verecektir. Tablo 2'de sunulan veriler, Clinton Yönetimi'nin, ekonomik büyüme, işsizliğin ve yoksulluğun azaltılması konusundaki başarısına rağmen, gelirin paylaşımında hakkaniyeti sağlamada aynı başarıyı yakalayamadığına işaret etmektedir. Tablo 2'de görüldüğü gibi, Clinton Yönetimi'nin iktidara geldiği 1992 yılında en alt yüzde 20'lik hanehalkı diliminin ulusal gelirden aldığı pay yüzde 3.8 iken, bu rakam 2000 yılında yüzde 3.6'ya gerilemiştir. Bu düşüş Bush döneminde de devam etmiş ve 2006 yılında yüzde 3.4'e inmiştir. Bu gerileme aslında 1980'de ABD'de iktidara gelen yeni liberal Reagan Yönetimi ile başlayan eğilimin devamı niteliğinde görülebilir.

Aynı şekilde ikinci, üçüncü ve dördüncü yüzde 20'lik hanehalkı dilimlerinin ulusal gelirden aldıkları paylar da, Reagan Yönetimi döneminde düşmeye başlamış ve Clinton ve Bush Yönetimleri döneminde de bu düşüş devam etmiştir. Ancak, en zengin yüzde 20'lik dilimin milli gelirden aldığı pay Reagan döneminde artmaya başlamış ve bu artış eğilimi Clinton ve Bush Yönetimleri döneminde de devam etmiştir. En zengin grup olarak da nitelenen ve geliri yıllık 100 bin dolar ve üstünde olanların toplam nüfusa oranı 1980'de yüzde 8.6 iken, 1992'de yüzde 12.5'e, 2000'de yüzde 18.3'e ve 2006'da da 19.1'e yükselmiştir.

Tablo 2
ABD'de Hanehalklarının Yüzde 20'lik Dilimler Halinde Ulusal Gelirden Aldıkları Pay⁸

Yıl	En Alt % 20	İkinci % 20	İkinci % 20	Dördüncü % 20	En Üst % 20	100 bin \$ ve üstü geliri olanların oranı	Gini katsayısı
1980	4.3	10.3	16.9	24.9	43.7	8.6	0.403
1985	4.0	9.7	16.3	24.6	45.3	10.6	0.419
1990	3.8	9.6	15.9	24.0	46.6	13.0	0.428
1992	3.8	9.4	15.8	24.2	46.9	12.5	0.434
1994	3.6	8.9	15.0	23.4	49.1	14.0	0.456
1996	3.7	9.0	15.1	23.3	49.0	14.7	0.455
2000	3.6	8.9	14.8	23.0	49.8	18.3	0.462
2002	3.5	8.8	14.8	23.3	49.7	17.8	0.462
2004	3.4	8.7	14.7	23.2	50.1	17.8	0.466
2005	3.4	8.6	14.6	23.0	50.4	18.2	0.469
2006	3.4	8.6	14.5	22.9	50.5	19.1	0.47

Kısacası, Clinton Yönetimi döneminde ekonomi büyümüş, ulusal gelir artmış ve yoksulluk genel olarak düşmüştür. Ancak, büyüyen pastadan en büyük payı yine en varlıklı kesim almış, zengin daha da zengin olmuştur. Orta sınıfın ve alt gelir gruplarının durumu ise daha da kötüleşmiştir. Clinton ve Bush Yönetimleri, yani yeni sol ve yeni sağ politikaların uygulandığı dönemler karşılaştırıldığında, gelir dağılımının daha da bozulması, büyüyen ulusal gelirden üst gelir

⁸ DeNavas-Walt, Bernadette and Smith, 2007: 9, 38-39.

gruplarının çok daha büyük pay alması ile orta ve alt gelir grupların ulusal gelirden aldığı payın düşmesi açısından önemli benzeşmeler gözlenmektedir. Bu benzeşmelerin 1980'lerde başlayan eğilimlerle örtüştüğü ve devamı niteliğinde olduğu da diğer dikkat çekici bir unsurdur. Ayrıca, Clinton Yönetimi, çalışma refahı politikasını yaşama geçirerek, çalışabilir yoksula dönük olarak devletin sorumluluğunu azaltmada da yeni sağ iktidarlar kadar başarılı olmuştur. Ancak, Clinton Yönetimi'nin üçüncü yol politikaları, yeni sağ politikalara göre yoksullara dönük olarak daha fazla toplumsal duyarlılığı olan, sosyal liberal içerikli politikalar özelliği göstermektedir. Bunun sonucu olarak da yoksulluk oranlarında sınırlı da olsa düşüş sağlanmıştır. Ancak, genel olarak değerlendirmek gerekirse, Clinton Yönetimi'nce uygulanan üçüncü yol politikaların, yeni liberal, piyasacı, bireysel sorumluluğu ve gönüllülüğü öne çıkaran özellikleri ile Reagan döneminde başlayan ve 2000 yılından sonra da Bush Yönetimi döneminde devam eden yeni sağ çizgiden önemli ölçüde ayrıştığı söylenemez.

8. Sonuç ve değerlendirme

Yoksulluk ve yoksullukla mücadele tartışmalarının ve siyasalarının merkezine bireysel özgürlük, hakkaniyet, fırsat eşitliği ve karşılıklı sorumluluk ilkelerini oturtan Amerikan üçüncü yolu, temelleri 1930'larda atılan, temel bir yaşam standardını talep etme hakkını herkese garanti eden sosyal refah devleti anlayışı yerine, yoksullara yardımlar karşılığında aile ve bireysel sorumluluğu alma ve çalışma koşulu getiren çalışma refahı anlayışını uygulamaya geçirmiştir. Yoksulluk yardımından yararlanmak, artık özellikle tek ebeveynli yoksul aileler için bir hak olmaktan çıkmıştır.

Fırsatların yeniden dağıtımına olanak sağlayan genel, teknik ve mesleki eğitim yoluyla, yoksulların insan sermayesinin geliştirilmesi ve çalıştığı sürece sosyal yarınlarla da desteklenerek işgücü piyasasında "yapabilir" kılınması, üçüncü yolun temel tezlerindedir. Ancak, yoksulluk yardımlarından sınırlı bir süre yararlanabilmek için, hemen çalışma yaşamına girmek, fiilen iş aramak ya da insan sermayesini geliştirme amaçlı programlara kaydolmak zorunlu kılınmıştır. Yani, piyasa temelli çalışma refahı anlayışı uygulamaya geçirilmiştir. Programlarının niteliğini belirlemede özerklik verilen eyaletlerden yirmi tanesinin, yoksullardan, insan sermayesi açısından hazır olup olmadığına bakmaksızın, hemen serbest piyasaya girerek çalışmalarını istediği görülmektedir. Yani, bu eyaletler, geçici sosyal yardımlardan yararlanabilmek için hemen çalışmaya başlama

zorunluluğu getirmiştir. Ayrıca, yoksulların piyasada daha iyi bir iş bulabilmelerine olanak sağlayacak insan sermayesini geliştirme programlarına katılabilmelerine hiç süre tanımamıştır. Yirmi eyaletin yerel bazda bu yönde, yeni sağ ya da yeni liberal olarak nitelenebilecek programlar geliştirmesi ve uygulanması, üçüncü yolcu ulusal-federal hükümetin politikalarıyla örtüşmemektedir. Ancak, federe çalışma refahı programları, kendi seçilmiş meclisleri ve anayasaları olan eyaletlerce geliştirildiği için, yukarıda betimlenen tablodan doğrudan Clinton Yönetimi'ni sorumlu tutmak doğru olmayacaktır. Bu çeşitlilik, Amerikan federal sisteminin bir sonucu olarak görülebilir.

Clinton Yönetimi'nin doğrudan sorumlu tutulabileceği bir alan gelir dağılımındaki eşitsizlikle ilgilidir. Clinton Yönetimi döneminde büyüyen ulusal gelirden en büyük payı yine en varlıklı kesim almış, zengin daha da zengin olmuş ve gelir dağılımında adaletsizlik büyümüştür. Bu açıdan, ABD örneğinde üçüncü yolun ortaya koyduğu felsefesiyle ve siyasi projesiyle uyumlu sonuçlar elde ettiği söylenemez. Çalışabilen yoksulların piyasaya devrini ve devletin sosyal harcamalarının kısılmasını savunanlar açısından görece başarılı ve olumlu sonuçlar elde edilmiş olmakla beraber, zenginlerin daha da varsıllaştığı ama düşük ve orta gelir gruplarının koşullarının ise daha da kötüleştiği görülmüştür. Clinton Yönetimi'nin gelir eşitsizliğini azaltmadaki başarısızlığı, işgücü piyasasında son bir-kaç on yıldır yaşanan dönüşümlerle de ilgilidir. Bu dönüşüm sonucunda, eğitilmiş ve yetenekli çalışanlarla, eğitimsiz düz emek sahibi çalışanların elde ettikleri gelir arasındaki uçurum gittikçe açılmış, devlet çocuklu ailelere yönelik yeterince koruyucu, iyileştirici politikalar geliştirmemiş, sosyal ve mekansal ayrılmışlık giderek belirginleşmiş ve sosyo-ekonomik olarak zor koşullara sahip olanların bu durumlarını iyileştirebilmeleri güçleşmiştir.

Sonuç olarak, sosyal güvenceden yoksun ve hak etmeyen olarak adlandırılan yoksullar ve çalışma refahı dönemiyle birlikte hak etmeyenler grubuna dahil edilen çocuklu anneler, bundan sonra piyasada çalışarak kendi kendilerine yeterli bir yaşam sürmeye zorlanmaktadır. Artık, eğer tekrar yoksulluğa düşerlerse, sığınabilecekleri sosyal devletçe garanti edilen refah hakkı ve güvencesi de yoktur. Amerikan üçüncü yolunun, özellikle en zor durumdaki yoksul gruplardan olan kadın hane reisli tek ebeveynli ailelerin yaşadıkları yoksullukla savaşta elde ettiği görece başarısının da geçici olduğu Bush Yönetimi döneminde ortaya çıkmıştır. Üçüncü yolun bu başarısının, büyük ölçüde ekonomik büyümeye, piyasanın

olumlu koşullarına ve iyi ücretli iş yaratma potansiyeline bağlı olduğu görülmektedir. Ancak, Bush Yönetimi döneminde yaşanan ekonomik büyümenin olumlu sonuçlarının, yeni sağdaki sosyal duyarsızlık nedeniyle alt gelir gruplarına hemen hiç yansımadığına, yoksulluğu haffiletmediğine ve bu nedenle de sosyal güvenceden mahrum bırakılan yoksulların piyasaya, özel ya da gönüllü kişi ve kuruluşların el açıklığına ve vicdanlarına terk edilmesine yol açtığına işaret etmektedir.

Referanslar

- AKTEL, Mehmet (2003), *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*, Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- BECKER, Lawrence C. (1980), "The Obligation to Work", *Ethics* 91 (October), s. 39–43.
- CAMMISA, Anne Marie (1998), *From Rhetoric to Reform: Welfare Policy in American Politics*, Boulder ve Oxford: Westview Press.
- CASTELLS, Manuel (1989), *The Informational City: Information Technology, Economic Restructuring and the Urban-Regional Process*, Oxford: Basil Blackwell.
- DENAVAS-WALT, Carmen, BERNADETTE, D. Proctor ve SMITH, Jessica (2007), *Income, Poverty, and Health Insurance Coverage in the United States: 2006*, U.S. Census Bureau, Current Population Reports, P60-233, Washington, DC: U.S. Government Printing Office.
- DOBELSTEIN, Andrew W. (1990), *Social Welfare: Policy and Analysis*, Chicago: Nelson-Hall Publishers.
- ELLWOOD, David (1988), *Poor Support: Poverty in the American Family*, New York: Basic Books.
- FRIEDMAN, Milton ve FRIEDMAN, Rose (1980), *Free to Choose*, New York: Harcourt Brace Javanovich.
- GIDDENS, Anthony (2000), *The Third Way and Its Critics*, Polity Press ve Blackwell Publishers: Cambridge ve Oxford.
- (1998), *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*, Cambridge, Oxford ve Malden: Polity Press.
- GILBERT, Neil (1995), *Welfare Justice: Restoring Social Equity*, New Haven, Conn.: Yale University Press.
- GOTTSCHALK, Peter ve JOYCE, Mary (1996), "The Impact of Technological Change, Deindustrialization, and Internationalization of Trade on Earnings Inequality: An International Perspective", içinde *Poverty, Inequality, and the Future of Social Policy: Western States in the New World Order*, der. K. McFate, R. Lawson, ve W. J. Wilson, 197–228, New York: Russell Sage Foundation.
- GUTMANN, Amy ve THOMPSON, Dennis (1996), *Democracy and Disagreement*, Cambridge ve London: The Belknap Press of Harvard University Press.
- GÜL, Hüseyin (2000), *From Welfare to 'Workfare': A Comparative Analysis of the Factors behind the Differences in State Welfare-to-Workfare Policies Adopted After the 1996 Welfare Reform*, yayınlanmamış doktora tezi, the University of Texas, Arlington, Texas.

- (1998), “Decentralization, Local Government Reforms and Local Autonomy: A Comparative Analysis of Recent Trends”, içinde *Proceedings of the Comparative Development and Administration Seminar for Eastern European Scholars: Studies in Comparative Analysis*, der. R. Erakovich ve D. Grisby, 9–43, Arlington: The Center for Economic Development, Research and Service, The University of Texas.
- GÜL, Hüseyin ve ÖZGÜR, Hüseyin (2004), “Ademi Merkezizetçilik ve Merkezi Yönetim – Yerel Yönetim İlişkileri”, içinde *Çağdaş Kamu Yönetimi II: Konular Kurumlar Kavramlar*, der. Muhittin Acar ve Hüseyin Özgür, s. 161–206, Ankara: Nobel.
- GÜL, Hüseyin ve SALLAN GÜL, Songül (2007), “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, içinde *Yoksulluk*, der. Nurgün Oktik, basımda.
- HAGEN, Jan L. (1998), “The New Welfare Law: ‘Tough on Work’”, *Families in Society* 79 (6), 596–605.
- HASANOĞLU, Mürteza (2001), “Küreselleşmenin Devlet Yönetimine Etkileri”, *Sayıştay Dergisi* 43, 68–82.
- HAYWARD, Steven (1998), “The Shocking Success of Welfare Reform”, *Policy Review* 87 (January-February), 6–10.
- JONES, Jr., ARTHUR, F. ve WEINBERG, Daniel H. (2000), *U.S. Census Bureau Current Population Reports: The Changing Shape of the Nation’s Income Distribution 1947-1998*, Washington DC: U.S. Government Printing Office.
- KARGER, Howard Jacob ve STOESZ, David (1998), *American Social Welfare Policy: A Pluralist Approach*, New York: Longman.
- KAUS, Mickey (1995), *The End of Equality*, 2nd ed. New York: Basic Books.
- LURIE, Irene (1997), “Temporary Assistance for Needy Families: A Green Light for the States”, *Publius: The Journal of Federalism* 27 (2), 73–87.
- MEAD, Lawrence M. (1998), “Telling the Poor What to Do”, *Public Interest* 132 (Summer), s. 97–112.
- (1992), *The New Politics of Poverty: The Nonworking Poor in America*, New York: Basic Books.
- (1986), *Beyond Entitlement: The Social Obligations of Citizenship*, New York: Free Press.
- MIDGLEY, James (1999), “Growth, Redistribution, and Welfare: Toward Social Investment”, *Social Service Review* 73 (1), 3–21.
- MURRAY, Charles (1998), “What Government Must Do”, *American Enterprise* 9 (1), 72–73.
- (1984), *Losing Ground: American Social Policy: 1950–1980*, New York: Basic Books.
- MUSGRAVE, R. C. (1991), *Workfare: A Minimal Employment Subsidy for Private and Public Sector*, Chester-le-Street: The City Printing Works.
- NATHAN, Richard P. ve GAIS, Thomas L. (1999), *Implementing the Personal Responsibility Act of 1996: A First Look*, Albany: The Nelson A. Rockefeller Institute of Government, State University of New York.
- PROCTOR, Bernadette D. ve DALAKER, Joseph (2002), *U.S. Census Bureau Current Population Reports: Poverty in the United States 2001*, Washington DC: U.S. Government Printing Office.
- RAWLS, John (1993), *Political Liberalism*, New York: Columbia University Press.

- REIN, Mildred (1974), *Work or Welfare? Factors in the Choice for AFDC Mothers*, New York, Washington ve London: Praeger Publishers.
- SALLAN GÜL, Songül (2006), *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!* Ankara: E-Babil Yayınları.
- SANDEL, Michael (1988), “The Political Theory of the Procedural Republic”, içinde *The Power of Public Ideas*, der. R. B. Reich, s. 109–21, Cambridge, Mass.: Ballinger Publishing Company.
- U.S. CENSUS BUREAU (2007a), *Statistical Abstract of the United States - Historical Poverty Tables, Table 13. Number of Families below the Poverty Level and Poverty Rate: 1959 to 2006*, web adresi: <<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/histpov/hstpov13.html>>, erişim 20 Eylül 2007.
- (2007b), *Statistical Abstract of the United States - Historical Poverty Tables, Table 5. Percent of People by Ratio of Income to Poverty Level: 1970 to 2006*, web adresi: <<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/histpov/hstpov5.html>>, erişim 24 Eylül, 2007.
- (2007c), *Statistical Abstract of the United States - Section 12: Labor Force, Employment, and Earnings - Civilian Population—Employment Status: 1970 to 2005*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.census.gov/prod/2006pubs/07statab/labor.pdf>>, erişim 21 Eylül 2007.
- (2007d), *Statistical Abstract of the United States - Section 13: Income, Expenditures, and Wealth-Gross Domestic Product in Current and Real (2000) Dollars: 1960 to 2005*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.census.gov/prod/2006pubs/07statab/income.pdf>>, erişim 21 Eylül 2007.
- (2007e), *Statistical Abstract of the United States - Poverty: Detailed Poverty Tabulations from the CPS*, web adresi: <<http://www.census.gov/hhes/www/poverty/detailedpovtabs.html>>, erişim 23 Eylül 2007.
- (2002), *The Statistical Abstract of The United States*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.census.gov/prod/www/statistical-abstract-02.html>>, erişim 20 Ekim 2003.
- U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, Administration for Children and Families (2007), *Caseload Data, Temporary Assistance for Needy Families Separate State Program-Maintenance of Effort Aid to Families with Dependent Children*, Office of Family Assistance, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.dhhs.gov/programs/ofa/caseload/caseloadindex.htm>>, erişim 22 Eylül 2007.
- (2003), *Temporary Assistance for Needy Families (TANF) Percent of Total U.S. Population, 1960–1999*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.hhs.gov/news/stats/6097rf.htm>>, erişim 25 Haziran 2003.
- (1999), *Temporary Assistance for Needy Families (TANF) Program, Second Annual Report to Congress*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.dhhs.gov/programs/opre/director.htm>>, erişim 2 Ekim 1999.
- (1998a), *TANF Report to Congress Part IX: Specific Provisions of State Programs*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.dhhs.gov/news/welfare/congress/tanft91a.htm>>, erişim 28 Eylül 1999.
- (1998b), *Selected Provision of State TANF Plans: Part I, as of June 25, 1998*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.dhhs.gov/news/welfare/congress/tanft91a.htm>>, erişim 28 Eylül 1999.

- (1998c), *Work Related Provisions of State TANF Plans*, Washington, DC: GPO, web adresi: <<http://www.acf.dhhs.gov/programs/ofa/WRKREL.htm>>, erişim 16 Mayıs 2000.
- U.S. GENERAL ACCOUNTING OFFICE (1999), *Welfare Reform: Assessing the Effectiveness of Various Welfare-to-Work Approaches*, Letter Report, GAO/HEHS-99-179, Washington, DC: GPO, web adresi: <http://www.icesa.org/articles/temp...?results_art_filename=gao99179.htm>, erişim 14 Ekim 1999.
- WILSON, William J. (1987), *The Truly Disadvantaged: The Inner City, The Underclass and Public Policy*, Chicago: Chicago University Press.
- (1996), *When Work Disappears: The World of the New Urban Poor*, New York: Knopf.

Abstract

The third way in the case of the USA: Its approach to poverty and inequalities and a comparison with the new right

The third way policies implemented by Clinton Administration in the USA furthered the loses in the areas of social rights and Keynesian welfare state. However, these policies helped to establish a model of workfare and to increase emphasis on individual responsibilities. Accordingly, a model of an 'enabling' state was presented which would build the human resources of the employable poor and enable individuals in general. In addition, third way policies were erected upon the principles and values of equity rather than social justice; equality of opportunities rather than income equality and a right to minimum income; and redistribution of opportunities rather than income redistribution. In this article, after the presentation of the third way perspective, third way policies on poverty and inequalities in the case of the USA are reviewed. Besides, the consequences of the policies particularly on these two issues are discussed and compared with new right policies.

Keywords: Third way, new right, welfare state, workfare, poverty, inequality.